

SELETUSKIRI

Vabariigi Valitsuse korralduse „Eesti maaelu arengukava 2014–2020” muudatusettepanekute heakskiitmine ja volituse andmine” eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) liikmesriigina on Eestil võimalik osaleda ELi ühises põllumajanduspoliitikas (edaspidi *ÜPP*) ja saada muu hulgas osa ka ELi maaelu arengu toetuste eelarvest. ELi eelarveperioodil 2014–2020 on Eestil võimalik kasutada Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (edaspidi *EAFRD*) vahendeid ligikaudu 823,3 miljoni euro ulatuses. EAFRD poolt kaasrahastatav maaelu arengu poliitika on osa ÜPPst ning selle eesmärgid on põllumajanduse konkurentsivõime parandamine, loodusvarade jätkusuutlik majandamine ja kliimategevuse tagamine ning maapiirkondade majanduse ja kogukondade tasakaalustatud territoriaalse arengu saavutamine, sealhulgas tööhõive loomine ja säilitamine.

Tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 487–548) artiklist 6 tuli liikmesriikidel EAFRD vahendite kasutamiseks koostada maaelu arengu programmdokument (ehk arengukava), millega rakendatakse strateegiat, mille eesmärk on järgida määratud meetmete kogumi abil maaelu arengut käsitlevaid ELi prioriteete, ning sama määruse artikli 10 lõike 1 kohaselt see esitada Euroopa Komisjonile (edaspidi *EK*), kes sama artikli lõike 2 kohaselt kiidab selle heaks. Eestis on nimetatud programmdokumendiks Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (edaspidi *arengukava*), mille koostamine toimus aastatel 2011–2014. Arengukava koostamise koordineerimine kui maaelu poliitika kavandamise pädevus oli tulenevalt Vabariigi Valitsuse seaduse § 64 lõikes 1 määratud valitsemisalast Põllumajandusministeeriumil. Põllumajandusministri 13. septembri 2011. a käskkirjaga nr 117 moodustati arengukava ettevalmistamiseks juhtkomisjon (edaspidi *juhtkomisjon*), kuhu kuulus 28 erinevat asutust ja organisatsiooni, kes esindasid põllumajandust, keskkonda, metsandust, ettevõtlust, kohalikke omavalitsusi, külaliikumist, kohalikku algatust jne. Ministeeriumidest olid lisaks Põllumajandusministeeriumile juhtkomisjonis esindatud Rahandusministeerium, Keskkonnaministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Siseministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium. Arengukava toetusmeetmete väljatöötamine toimus nõuandva rolliga valdkonnapõhistes töögruppides. Lisaks juhtkomisjonis esindatud organisatsioonidele oli töögruppidesse kaasatud eksperte ja esindajaid veel u 30 organisatsioonist. Arengukava koostamisest anti muu hulgas ülevaateid põllumajanduse ja maaelu arengu nõukogus (PMAN) ning Riigikogu maaelukomisjonis. Valdavalt juhtkomisjonis esindatud asutuste ja organisatsioonide baasil moodustas põllumajandusminister 2014. a 17. detsembril oma käskkirjaga nr 177 arengukava seirekomisjoni.

Vabariigi Valitsus kiitis arengukava eelnõu heaks 26. mai 2014. a korraldusega nr 239, andes viimasega ühtlasi põllumajandusministrile volituse läbirääkimisteks EKga. Arengukava esitati EKle ametlikult 2014. a 2. juunil EK ja liikmesriikide vahelise elektroonilise infovahetussüsteemi SFC2014 kaudu. Euroopa Komisjon kiitis arengukava heaks 2015. a 13. veebruaril rakendusotsusega nr C(2015)832 *final*.

Arengukava hõlmab perioodi 2014–2020 ning keskendub kuuetele ELi prioriteedile maaelu arengu valdkonnas (teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajanduses, metsanduses ning maapiirkondades; põllumajandusettevõtete elujõulisuse ja kõigi

põllumajandusvormide konkurentsivõime parandamine kõigis piirkondades ning uuenduslike põllumajandustehnoloogiate ja metsade säästva majandamise edendamine; toiduahela korraldamine, sh põllumajandustoodete töötlemine ja turustamine, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses; põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide ennistamine, säilitamine ja parandamine; ressursitõhususe edendamine ning vähese CO₂-heitega ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele ülemineku toetamine põllumajanduses ning toiduainete- ja metsandussektoris; sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine), võttes samas arvesse Eesti maaelu omanäolisust. Nimetatud kuus prioriteeti jagunevad omakorda sihtvaldkondadeks, mille alt on programmeeritud kõik arengukava meetmed ja tegevuse liigid ning mille kohta on seatud kvantifitseeritud eesmärgid. Arengukava raames on kavas rakendada kokku 17 meetet (sh tehniline abi) ja 41 tegevuse liiki. Praeguseks on kõik olemasolevad meetmed rakendunud, arengukava avaliku sektori kogueelarvest, kogusummas 992 572 558 eurot, on 2020. a 31. mai seisuga ära kasutatud (s.t. toetusesaajatele välja makstud) 671 534 935 eurot, mis teeb arengukava finantsplaani täitmise protsendiks 67,4. Arengukava alusel makstavaid toetusi menetletakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (edaspidi *ELÜPS*) ja selle alusel antavate rakendusaktide alusel.

Käesoleva eelnõuga nähakse ette arengukava kuuendate muudatusettepanekute heakskiitmine ja Euroopa Komisjoniga muudatuste osas vajaduse korral läbirääkimiste pidamiseks volituse andmine.

Eelnõu ja seletuskirja valmistas ette Maaeluministeeriumi maaelupoliitika ja analüüsi osakonna majandus- ja keskkonnaanalüüsi büroo nõunik Ove Pöder (tel 625 6290, ove.poder@agri.ee).

2. Eelnõu eesmärk

Arengukava programmiperiood kestab seitse aastat ning arengukava vahendeid on võimalik kasutada veel ka kolm aastat pärast perioodi lõppu (kuni 2023. a lõpuni). Samas on keskkond, milles ettevõtjad ja teised arengukava sihtrühmad tegutsevad, pidevas muutumises, mistõttu ei ole mõeldav, et 2014. aastal kokkulepitu saaks püsida muutumatuna kuni perioodi lõpuni. Seega on eelnõu eesmärk arengukava kuuendat korda kohandada, et tagada muutunud keskkonnas paremini rakendatavate meetmete ja tegevuse liikide sobivus arengukava eesmärkide täitmiseks, pidades seejuures eraldi silmas COVID-19 pandeemiast põhjustatud mõjudele reageerimise vajadust.

3. Eelnõu sisu

Vabariigi Valitsuse korraldus kehtestatakse ELÜPSi § 2 lõike 4 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 320–469) artikli 30 lõigete 1 ja 2 alusel. ELÜPSi § 2 lõike 4 kohaselt võib Vabariigi Valitsus ÜPP kohaldamiseks anda oma pädevuse piires korralduse küsimuses, mille otsustamise õigus on ELi õigusaktide kohaselt liikmesriigil. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 30 lõige 1 näeb ette tingimused, millele peavad vastama liikmesriikide poolt EKle esitatud taotlused arengukavade muutmiseks ning lõige 2 kirjeldab arengukavade muutmise menetlust EK ja liikmesriigi vahel. Sama

määruse artikli 49 lõike 3 kohaselt tuleb arengukava korraldusasutusel, kelleks ELÜPSi § 65 lõike 4 kohaselt on Maaeluministeerium, arengukava muutmisel muudatusettepanekute osas konsulteerida seirekomisjoniga. Arengukava seirekomisjoniga on muudatusettepanekute osas konsulteeritud järgmiselt: 2020. a 4. juunil saadeti seirekomisjoni liikmetele tutvumiseks arengukava olulisemad muudatusettepanekud ning 18. juunil toimunud seirekomisjoni istungil tutvustati seirekomisjoni liikmetele olulisemaid muudatusettepanekuid ning anti selgitusi ja vastuseid seirekomisjoni liikmete kohapeal esitatud küsimustele.

Arengukava olulisemad muudatused on järgmised:

- arengukavasse lisatakse uus meede – meede 21 „Erakorraline ajutine toetus põllumajandustootjatele ja VKEdele, keda COVID-19 kriis on eriti mõjutanud“, kogueelarvega 2 840 000 eurot, mille vahendid pärinevad meetme 4 „Investeeringud materiaalsesse varasse“ tegevuse liikidelt 4.1 „Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks“ (1 556 000 euro ulatuses) ja 4.2 „Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks“ (1 286 000 euro ulatuses);
- meetme 5 „Loodusõnnetustes ja katastroofides kahjustunud põllumajandusliku tootmise potentsiaali taastamine ning asjakohaste ennetusmeetmete kasutuselevõtmine“ puhul eemaldatakse säte, mille kohaselt antud meetme raames tuleb laekunud taotlusi hinnata ja järjestada;
- meetme 6 „Põllumajandusettevõtete ja ettevõtluse areng“ tegevuse liigi 6.1 „Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine“ puhul asendatakse tulevikku suunatud nõue „toetusesaaja müügitulu põllumajanduslikust tegevusest peab olema taotlemisele järgneva aasta lõpuks ja igal järgneval äriplaanis kajastatud aastal üle 4000 euro või standardkogutoodangu väärtus peab olema taotlemisele järgneva aasta lõpuks ja igal järgneval aastal üle 14 000 euro“ nõudega, mille kohaselt kõnealused tingimused peavad olema täidetud äriplaanis kajastatud viimasel aastal (seda ka tagasiulatuvalt);
- meetme 6 tegevuse liigi 6.3 „Väikeste põllumajandusettevõtete arendamine“ puhul loobutakse konkreetsest tulevikku suunatud majandusliku jätkusuutlikkuse hindamise nõudest „põllumajandusettevõtja peab tõestama majanduslikku jätkusuutlikkust järgneval kahel aastal, sh hiljemalt toetuse taotlemisele järgneva teise aasta lõpuks peab müügitulu omatoodetud põllumajandussaadustest või nende töötlemisel saadud toodete müügist olema suurenenud vähemalt 10% ning müügitulu omatoodetud põllumajandussaadustest või nende töötlemisel saadud toodetest peab ületama 50% kogu müügitulust“ (seda ka tagasiulatuvalt);
- meetme 6 tegevuse liigi 6.4 „Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas“ puhul eemaldatakse tagastamatu abi osas piirang, et masinate ja muu vajaliku sisseseade soetamise ja paigaldamise puhul on abikõlblik üksnes hoonetesse ja rajatistesse paigaldatavate (või nende juurde kuuluvate) statsionaarsete seadmete soetamine;
- meetme 16 „Koostöö“ tegevuse liigi 16.4 „Lühikesed tarneahelad ja kohalike turgude arendamine“ puhul laiendatakse toetuse sihtgruppi, lisades selle hulka ka MTÜ-d või TÜ-d (n.ö katusorganisatsioonid), kelle liikmete hulka kuulub vähemalt viis MTÜ-d või TÜ-d, kelle liikmeteks on omakorda kokku vähemalt kümme ettevõtjat, kes on põllumajandusliku majandustegevusega tegelenud vähemalt taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud kaks majandusaastat ja kelle omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu on mõlemal majandusaastal ületanud 4000 eurot ning moodustanud üle 50% kogu müügitulust;
- meetme 1 „Teadmussiire ja teavitus“ puhul muudetakse meetme vahendite jaotust ja väljundeid koolitatavate osas sihtvaldkondade vahel (ehk sisuliselt jaotust teemade lõikes), viies need vastavusse reaalselt kujunenud olukorra ja vajadustega, muutmata seejuures meetme

kogueelarvet, koolitusteks/oskuste omandamiseks ettenähtud vahendite eelarvet ning kavandatavast koolitavate koguarvu.

Seletuskirja lisa 1 kajastab arengukava muudatusettepanekuid ja selle koostamisel on võetud aluseks eeskätt komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 808/2014, milles sätestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 (Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) rakenduseeskirjad (ELT L 227, 31.07.2014, lk 18–68), artikli 4 lõikes 1 sätestatu. Seletuskirja lisa 2 on toodud muudatusettepanekute kohaselt muudetud arengukava põhitekst.

Arengukava kehtiva versiooniga on võimalik tutvuda Maaeluministeeriumi veebilehel aadressil <http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/eesti-maaelu-arengukava-mak-2014-2020>.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1305/2013 Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 487–548), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 320–469), ning komisjoni rakendusmäärusega (EL) nr 808/2014, milles sätestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 (Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) rakenduseeskirjad (ELT L 227, 31.07.2014, lk 18–68).

5. Eelnõu mõjud

Arengukava muutmine aitab senisest paremini ellu viia maaelu arengu poliitika eesmärgid ja peamisi tegevusi aastatel 2020–2023. Olulisemate muudatuste eeldatavad mõjud on järgmised:

- uue meetme 21 lisamine aitab Eesti põllumajandustootjatel ja põllumajandustoodete töötajatel taastada COVID-19 kriisi tõttu ära langenud turustusvõimalusi välisriikidega ning leida uusi ärikontakte, mis omakorda aitab ettevõtjatel kriisist kiiremini välja tulla;
- meetmes 5 tehtav muudatus võimaldab hoida selle raames antava toetuse taotlusvooru avatuna aasta ringi, mis tähendab, et põllumajandustootjad saavad alustada põllumajandusliku tootmispotentsiaali taastamisega varem. Samuti muutub toetuste taotlemine lihtsamaks ja kiiremaks ning väheneb taotlejate halduskoormus ning makseasutuse töökoormus;
- meetme 6 tegevuse liikide 6.1 ja 6.3 puhul tehtava muudatusega väheneb oht, et toetuse saajatel tuleb võimalikest temast mitte sõltuvatest asjaoludest (nt ebasoodsad ilmastikutingimused, põllumajandustoodete hinna volatiilsus, loomahaigused) tingitud tulevikku suunatud nõuete mittetäitmise korral kogu saadud toetus tagasi maksta;
- meetme 6 tegevuse liigi 6.4 puhul tehtava muudatusega laienevad ettevõtjate võimalused kasutada toetust teenuste osutamiseks, tootmise arendamiseks ja uute töökohtade loomiseks kaasaegsemal ja parimal tehnilisel tasemel ning vähenevad vaidlused ja vaided kulude abikõlblikkuse osas;
- meetmes 16 tehtava muudatusega suureneb tarneahelas osalejate vaheline horisontaalne ja vertikaalne koostöö ning toetusest kasusaajate ring.

6. Eelnõu rakendamiseks vajalikud kulutused

Muudatused ei too kaasa vajadust täiendavate riigieelarveliste vahendite järele.

7. Eelnõu koostöölastamine

Eelnõu esitatakse koostöölastamiseks Keskkonnaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning Rahandusministeeriumile, samuti informatsiooniks arengukava seirekomisjonile.